

УДК 336.64

**ОЦІНКА ВПЛИВУ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА НА ФІНАНСОВУ
СТІЙКІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА**

Пілецька Саміра Тимофіївна, д.е.н., доцент, професор кафедри фінансів, обліку і аудиту, Національний авіаційний університет, м.Київ

Лесик Анна Віталіївна, магістрант, Національний авіаційний університет, м.Київ

Samira Piletska, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor Department of Finance and Accounting, National Aviation University, Kyiv

Anna Lesyk, undergraduate, National Aviation University, Kyiv

S. Piletska, A. Lesyk. Environmental impact assessment on the financial stability of the enterprise

Most Ukrainian companies in the course of its development and operation faced with the crisis processes, which necessitates the introduction of crisis management in order to neutralize or mitigate crisis situations. The solution indicated problem related to the strengthening of financial position and increasing financial stability of enterprises should be sought in the development and practical application of theoretical concepts and methods of financial management system construction and performance criteria to adequately assess the environment of the enterprise, finding effective ways to counter its effects. The aim of the article are determination and evaluation of environmental factors on the functioning of its financial stability in terms of deploying critical processes. Identified factors of influence the environment aviation enterprise on its financial stability. Analysis of the impact of environmental factors of the enterprise and its favorable exit from crisis proposed to using the integral index. Integral assessment complements and extends the possibility of traditional analysis, based on using of the existing evaluation methods and metrics. It allows to combine in one indicator many different title, units of measurement, weight and other performance factors. Integral level indicator shows how environmental factors influence the level of the enterprise and its favorable exit from crisis, namely, how environmental factors affect functioning on its financial stability. Using the integrated parameter allows a generalized evaluation generally without much focus on individual components criteria in the absence of a problem situation, and if necessary, allows you to make decomposition system performance and with the necessary degree of detail to reveal environmental factors that created it and the negative impact on financial stability.

Пілецька С. Т., Лесик А. В. Оцінка впливу зовнішнього середовища на фінансову стійкість підприємства

Більшість українських підприємств в ході свого розвитку і функціонування стикаються з кризовими процесами, що обумовлює необхідність впровадження системи антикризового управління в цілях нейтралізації або пом'якшення кризових ситуацій. Вирішення позначеної проблеми, пов'язаної зі зміцненням фінансового стану і підвищенням фінансової стійкості підприємств, слід шукати в розвитку і практичному застосуванні теоретичних положень і методів фінансового менеджменту, побудові системи показників і критеріїв для адекватної оцінки зовнішнього середовища функціонування підприємства, знаходженні ефективних способів протидії його впливу. Метою статті є визначення та оцінка чинників зовнішнього середовища функціонування підприємства на його фінансову стійкість в умовах розгортання кризових процесів. Визначені фактори впливу зовнішнього середовища функціонування авіаційного підприємства на його фінансову стійкість. Аналіз рівня впливу факторів середовища функціонування підприємства та його сприятливості для виходу з кризового стану пропонується проводити за допомогою інтегрального показника. Інтегральна оцінка доповнює і розширює можливості традиційного аналізу, базується на використанні вже існуючих методів оцінки та системи показників. Вона дає змогу поєднати в одному показнику багато різних за назвою, одиницями виміру, вагомістю та іншими характеристиками чинників. Інтегральний показник характеризує рівень впливу факторів середовища функціонування підприємства та його сприятливість для виходу з кризового стану, а саме, як впливають фактори середовища функціонування підприємства на його фінансову стійкість. Використання інтегрального показника дозволяє одержати узагальнену оцінку в цілому без зайвої концентрації уваги на окремих складових, критеріях у період відсутності проблемної ситуації, а при необхідності дозволяє зробити декомпозицію системи показників і з необхідним ступенем деталізації виявити фактори середовища, що її створили і негативно впливають на фінансову стійкість.

Пилецкая С.Т., Лесик А.В. Оценка влияния внешней среды на финансовую устойчивость предприятия

Большинство украинских предприятий в ходе своего развития и функционирования сталкиваются с кризисными процессами, что обуславливает необходимость внедрения системы антикризисного управления в целях нейтрализации или смягчения кризисных ситуаций. Решение обозначенной проблемы, связанной с укреплением финансового состояния и повышением финансовой стойкости предприятий, следует искать в развитии и практическом применении теоретических положений и методов финансового менеджмента, построению системы показателей и критериев для адекватной оценки внешней среды функционирования предприятия, нахождению эффективных способов противодействия его влиянию. Целью статьи является определение и оценка факторов внешней среды функционирования предприятия на его финансовую стойкость в условиях развертывания кризисных процессов. Определены факторы влияния внешней среды функционирования авиационного предприятия на его финансовую устойчивость. Анализ уровня влияния факторов среды функционирования предприятия и его благоприятности для выхода из кризисного состояния предлагается проводить с помощью интегрального показателя. Интегральная оценка дополняет и расширяет возможности традиционного анализа, базируется на использовании уже существующих методов оценки и системы показателей. Она дает возможность соединить в одном показателе много разных по названию, единицам измерения, весомостью и другими характеристиками факторов. Интегральный показатель характеризует уровень влияния факторов среды функционирования предприятия и его способности выхода из кризисного состояния, а именно, как влияют внешние факторы среды функционирования предприятия на его финансовую устойчивость. Использование интегрального показателя позволяет получить обобщенную оценку в целом без лишней концентрации внимания на отдельных составляющих, критериях в период отсутствия проблемной ситуации, а при необходимости позволяет сделать декомпозицию системы показателей и с необходимой степенью детализации выявить факторы среды, которые негативно влияют на финансовую устойчивость.

Постановка проблеми. Більшість українських підприємств в ході свого розвитку і функціонування стикаються з кризовими процесами, що обумовлює необхідність впровадження системи антикризового управління в цілях нейтралізації або пом'якшення кризових ситуацій. Багато підприємств зіткнулися з гострою проблемою забезпечення фінансової стійкості в цілях зменшення вірогідності попадання в область фінансової неспроможності (банкрутства). Вирішення позначеної проблеми, пов'язаної зі зміцненням фінансового стану і підвищенням фінансової стійкості підприємств, слід шукати в розвитку і практичному застосуванні теоретичних положень і методів фінансового менеджменту, побудові системи показників і критеріїв для адекватної оцінки зовнішнього середовища функціонування підприємства, знаходженні ефективних способів протидії його впливу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами оцінки зовнішнього середовища функціонування підприємства займалися такі науковці, як Васильців Т. Г. [1], Іванов Ю.Б. [2], Лойко В.И. [3], Сіправська Н.В. [4], та інші. Питання оцінки та забезпечення фінансової стійкості підприємств розглядаються у працях вітчизняних науковців, серед яких: Баранівська Х. С. [5], Гончаренко О.М. [6], Жигалова В. Н. [7], Мамонтова Н. А. [8] та інші.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Проте в їхніх працях не висвітлювались підходи до оцінки впливу факторів зовнішнього середовища на фінансову стійкість підприємств в умовах розгортання кризових процесів.

Метою статті є визначення та оцінка чинників зовнішнього середовища функціонування підприємства на його фінансову стійкість в умовах розгортання кризових процесів.

Викладення основного матеріалу. Теорія і практика антикризового управління підприємствами набуває особливого значення в умовах кризових процесів. Причинами низької фінансової стійкості авіаційних підприємств є: неефективна маркетингова політика, невисокий рівень менеджменту, відсутність системи моніторингу фінансово-економічного стану підприємства, а також низька керованість чинниками зовнішнього середовища. Таким чином, кризові тенденції на авіапідприємствах багато в чому визначаються зовнішніми факторами (табл. 1).

Таблиця 1

Фактори впливу зовнішнього середовища функціонування авіаційного підприємства на його фінансову стійкість

Політико-інституціональне середовище	Економічне середовище
стабільність уряду; державний контроль і регулювання діяльності підприємств; стабільність податкової політики; державна політика приватизації та націоналізації; міждержавні угоди з іншими урядами; рішення уряду щодо підтримки окремих галузей та підприємств; державна політика щодо забезпечення ресурсами окремих галузей і підприємств; рівень корупції державних структур; рівень економічної свободи держави (згідно з міжнародними оцінками)	рівень інфляції; індекс обсягів промислової продукції; експорт/імпорт товарів та послуг; індекс цін виробників промислової продукції; фінансові результати до оподаткування за видами економічної діяльності; частка збиткових підприємств; середній офіційний курс національної грошової одиниці до іноземних валют; кредити, надані банками резидентами; ставки банківського проценту.
Науково-технологічне середовище	Соціально-демографічне середовище
обсяг наукових та науково-технічних робіт, виконаних власними силами підприємств, за видами; інноваційність промислової продукції; освоєно виробництво нових видів продукції, найменувань; питома вага підприємств, що впроваджували інновації; інвестиції в основний капітал; ступінь зносу основних фондів; прямі іноземні інвестиції до України.	кількість найманих працівників; доходи населення; кількість потенційного населення; кількість зайнятих; кількість безробітних

Чинники зовнішнього середовища вимагають спеціальних маркетингових досліджень. При цьому в цілях керованості вони повинні піддаватися формальній оцінці. Управління внутрішніми чинниками повинно ґрунтуватися на сучасних інструментах антикризового управління підприємством.

Для того, щоб оцінити вплив макроекономічних факторів на діяльність підприємства, необхідно провести їх аналіз. Основні моделі та методи моніторингу зовнішнього середовища функціонування підприємства наведено на рис. 1.

Моніторинг стану економіки країни та галузі

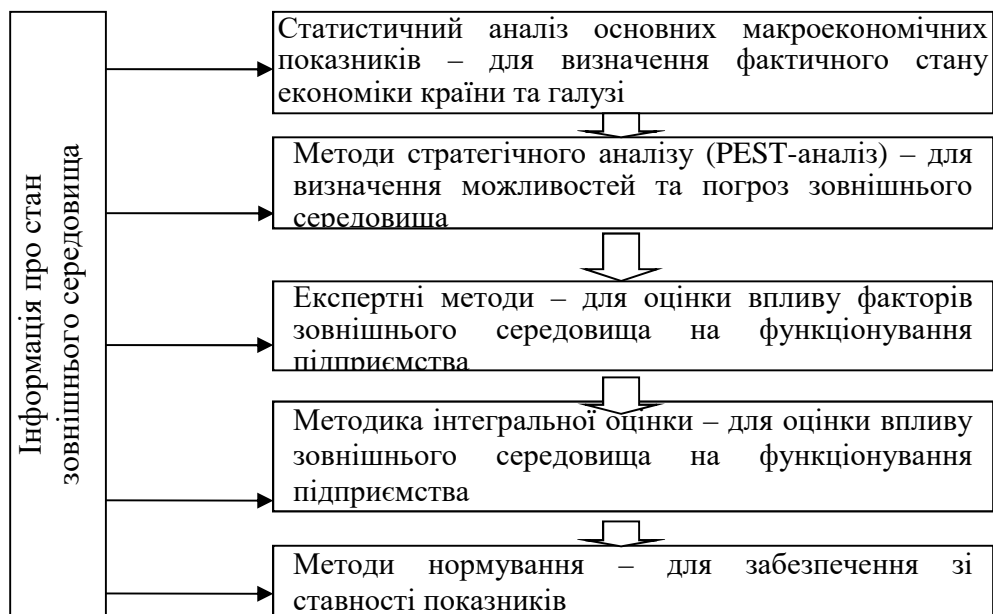

Рис. 1. Моделі та методи моніторингу зовнішнього середовища функціонування підприємства

Найбільш відомим методом аналізу макросередовища є PEST – аналіз, який проводиться при безпосередніх вимірах експертним шляхом.

Аналіз рівня впливу факторів середовища функціонування підприємства та його сприятливості для виходу з кризового стану пропонується проводити за допомогою інтегрального показника, етапи розрахунку якого представлені на рис. 2.

Підсумковий інтегральний показник рівня впливу факторів середовища функціонування підприємства розраховується наступним чином:

$$PI_{\text{серед.функц.}} = \mathop{\text{a}}\limits_{i=1}^n b_i \times I_i, \quad (1)$$

де I_i – інтегральні показники рівня впливу i -й складової оцінки рівня впливу факторів середовища функціонування підприємства;

b_i – вагомість i -й складової оцінки рівня впливу факторів середовища функціонування підприємства.

Рис. 2. Етапи визначення підсумкового інтегрального показника рівня впливу факторів середовища функціонування підприємства

По кожній із складових оцінок рівня впливу факторів середовища функціонування підприємства ($i = \overline{1, n}$) виділяють критерії оцінки P_{ij} ($j = \overline{1, m}$). Тоді, інтегральні показники оцінки рівня впливу факторів середовища функціонування підприємства з урахуванням відповідних критеріїв оцінки матимуть вигляд:

$$I_i = \mathop{\text{a}}\limits_{j=1}^m l_{ij} \times P_{ij}, \quad (2)$$

де l_{ij} – вагомість j -го критерію оцінки по i -й складової оцінки рівня впливу факторів середовища функціонування підприємства.

b_i , и l_{ij} визначаються експертним шляхом таким чином, що:

$$\sum_{i=1}^n b_i = 1, \quad (3)$$

$$\sum_{j=1}^m l_{ij} = 1. \quad (4)$$

У свою чергу P_{ij} характеризує вірогідність виникнення факторів, визначаються експертним методом.

Ступінь узгодженості експертів оцінюється за допомогою коефіцієнта конкордації Кендала [9]. Залежно від міри узгодженості думок експертів коефіцієнт конкордації може набувати значень від 0 (за відсутності узгодженості) до 1 (при повній однотайності). Безпосередній вимір вагових коефіцієнтів, сума яких повинна дорівнювати одиниці, робиться за шкалою порядку. Для забезпечення зіставності проводиться нормування вірогідності виникнення факторів в інтервал [0;1]. Нормовані показники задовольняють вимогам безрозмірності, загальному початку відліку всіх показників, єдиному інтервалу зміни.

Для здобуття інтерпретації рівня впливу факторів середовища функціонування підприємств на їх економічну стійкість використовується п'ятибальна шкала Харрінгтона [10] (табл. 2).

Таблиця 2

Відповідність значення підсумкового інтегрального показника рівню впливу факторів середовища функціонування підприємства шкалі Харрінгтона

Якісна оцінка	Інтервали оцінок	Змістовий опис
Дуже низький (дуже погано)	0-0,2	Підприємство залежно від впливу факторів зовнішнього середовища на фінансову стійкість підприємства, критичний рівень впливу
Низький (погано)	0,2-0,37	Фактори зовнішнього середовища дуже впливають на фінансову стійкість підприємства, підвищений рівень впливу
Середній (задовільно)	0,37-0,63	Фактори зовнішнього середовища значно впливають на фінансову стійкість підприємства, рівень впливу ризикований
Високий (добре)	0,63-0,8	Фактори зовнішнього середовища не значно впливають на фінансову стійкість підприємства, середній рівень впливу
Дуже високий (відмінно)	0,8-1	Фактори зовнішнього середовища не впливають на фінансову стійкість підприємства, мінімальний рівень впливу

Висновки. Інтегральна оцінка доповнює і розширює можливості традиційного аналізу, базується на використанні вже існуючих методів оцінки та системи показників. Вона дає змогу поєднати в одному показнику багато різних за назвою, одиницями виміру, вагомістю та іншими характеристиками чинників. Інтегральний показник характеризує рівень впливу факторів середовища функціонування підприємства та його сприятливість для виходу з кризового стану, а саме, як впливають фактори середовища функціонування підприємства на його фінансову стійкість.

Використання інтегрального показника дозволяє одержати узагальнену оцінку в цілому без зайвої концентрації уваги на окремих складових, критеріях у період відсутності проблемної ситуації, а при необхідності дозволяє зробити декомпозицію системи показників і з необхідним ступенем деталізації виявити фактори середовища, що її створили і негативно впливають на фінансову стійкість.

Список використаних джерел:

1. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємництва Укр раїни: стратегія та механізми зміцнення : монографія / Т. Г. Васильців. – Львів : Арал, 2008. – 384 с.
2. Іванов Ю.Б. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток : монографія / Ю.Б. Іванов, П.А. Орлов, Щ.Ю. Іванова. – Харків : ІНЖЕК, 2008. – 352 с.
3. Лойко В.И. Модель и методика расчета интегрального показателя воздействия внешней среды интегрированной производственной системы / В.И. Лойко, Н.В. Ефанова // *Найчний журнал КубГАУ*. – 2008. - №35(1). – С. 105 – 123.
4. Сіправська Н. В. Аналіз та оцінювання впливу зовнішніх і внутрішніх чинників на діяльність підприємств машинобудування на сучасному етапі / Н. В. Сіправська // *Галицький економічний вісник*. – 2011. – № 1(30). – С. 127–132
5. Баранівська Х. С. Класифікація стійкості підприємства [Електронний ресурс] / Х. С. Баранівська. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_em/2010_7_1/8.pdf
6. Гончаренко О.М. Методичні аспекти оптимального управління стійкістю підприємства // *Вісник соціально-економічних досліджень: Збірник наукових праць Одеського державного економічного університету*. – 2010. – №39. – С. 39–43.
7. Жигалова В. Н. Повышение потенциала экономической устойчивости предприятия : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. экон. наук : спец. 08.00.05 «Экономика и управление народным хозяйством» / В. Н. Жигалова. – Барнаул : ГОУ ВПО «Алтайский государственный университет», 2007. – 22 с.
8. Мамонтова Н. А. Фінансова стійкість акціонерних підприємств і методи її забезпечення // *Інститут економічного прогнозування НАН України*. – К., 2006. – 16 с.
9. Бережная Е. В. Математические методы моделирования экономических систем : учебное пособие / Е. В. Бережная, В. И. Березной. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 368 с.
10. Глотов В. А. Векторная стратификация / В. А. Глотов, В. В. Павельев. – М. : Наука, 1984. – 94 с.

References:

1. Vasylytsiv T.G. *economic security business Englis Raina: strategy and mechanisms for strengthening* Monograph / T.G. Vasylytsiv. - Lviv: Aral, 2008. - 384 p.
2. Ivanov Y.B. *Competitive advantages of the enterprise, assessment, formulation and development: Monograph* / J.B. Ivanov, P.A. Orlov, SCH.YU. Ivanova. - Kharkov: INZHEK, 2008. - 352 p.
3. Loiko V.I. *Model and methodology for calculating the integral index of the impact of the external environment of the integrated production system* / V.I. Loiko, N.V. Efanova // *Journal of Journalism of the Kuban State University*. - 2008. - No. 35 (1). - P. 105 - 123.
4. Spravskaya N.V. *Analysis and evaluation of the impact of external and internal factors on enterprises machine building at the present stage* / N.V. // *Spravskaya Galician economically Gazette*. - 2011. - № 1 (30). - P. 127-132
5. Baranovsky H.S. *Classification viability [electronic resource]* / H.S. Baranovsky. - Access: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/En_em/2010_7_1/8.pdf
6. Goncharenko A.M. *Methodological aspects of optimal control stability enterprise* // *Journal of Social and Economic Research: Proceedings of the Odessa State Economic University*. - 2010. - №39. - P. 39-43.
7. Zhigalova V.N. *Increasing the potential of the enterprise's economic sustainability: the author's abstract. Dis. For the competition uch. Degree of Cand. Econ. Sciences: spec. 08.00.05 "Economics and management of the national economy"* / V.N. Zhigalova. - Barnaul: Altai State University, 2007. - 22 p.
8. Mammoth N.A. *Financial sustainability of joint stock companies and methods to ensure* // *Institute of Economic Forecasting of NAS of Ukraine*. - K., 2006. - 16 p.
9. Berezhnaya E.V. *Mathematical Methods for Modeling Economic Systems: A Textbook* / E.V. Berezhnaya, V.I. Berezhnoi. - M.: Finance and Statistics, 2002. - 368 p.
10. Glotov, V.A. *Vector stratification*, V.A. Glotov, V.V. Pabel'ev. - M.: Science, 1984. - 94p.

Keywords: external environment, financial stability, crisis management, integrated indicator, PEST analysis.

Ключові слова: зовнішнє середовище, фінансова стійкість, антикризове управління, інтегральний показник, PEST–аналіз

Ключевые слова: внешняя среда, финансовая стойкость, антикризисное управление, интегральный показатель, PEST – анализ.